

दशक एकोणिसावा

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

॥ श्रीमत् दासबोध ॥

दशक एकोणविसावा : शिकवण

समास पहिला : लेखनक्रियानिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

ब्राह्मणें बालबोध अक्षर । घडसुनी करावें सुंदर ।

जें देखतांचि चतुर । समाधान पावती ॥ १ ॥

वाटोळें सरळें मोकळें । वोतलें मसीचें काळें ।

कुळकुळीत वळी चालिल्या ढाळें । मुक्तमाला जैशा ॥ २ ॥

अक्षरमात्र तितुकें नीट । नेमस्त पैस काने नीट ।

आडव्या मात्रा त्या हि नीट । आर्कुलींवेलांड्या ॥ ३ ॥

पहिलें अक्षर जें काढिलें । ग्रंथ संपेतों पाहात गेलें ।

येका टांकेंचि लिहिलें । ऐसें वाटे ॥ ४ ॥

अक्षराचें काळेपण । टांकाचें ठोसरपण ।

तैसैंचि वळण वांकाण । सारिखेंचि ॥ ५ ॥

वोळीस वोळी लागेना । आर्कु लीमात्रा भेदीना ।

खालिले वोळीस स्पर्शेना । अथवा लंबाकार ॥ ६ ॥

पान शिषानें रेखाटावें । त्यावरी नेमकचि ल्याहावें ।

दुरी जवळी न व्हावें । अंतर वोळींचे ॥ ७ ॥

कोठें शोधासी आडेना । चुकी पाहातां सांपडेना ।

गरज केलीं हें घडेना । लेखकापसुनी ॥ ८ ॥

ज्याचें वय आहे नूतन । त्यानें ल्याहावें जपोन ।

जनासी पडे मोहन । ऐसैं करावें ॥ ९ ॥

बहु बारिक तरुणपर्णीं । कामा नये म्हातारपर्णीं ।

मध्यस्त लिहिण्याची करणी । केली पाहिजे ॥ १० ॥

भोंवतें स्थळ सोडून द्यावें । मधेंचि चमचमित ल्याहावें ।

कागद झडतांहि झडावें । नलगेचि अक्षर ॥ ११ ॥

ऐसा ग्रंथ जपोनी ल्याहावा । प्राणी मात्रास उपजे हेवा ।

ऐसा पुरुष तो पाहावा । म्हणती लोक ॥ १२ ॥

काया बहुत कष्टवावी । उत्कट कीर्ति उरवावी ।

चटक लाउनी सोडावी । कांहीं येक ॥ १३ ॥

घट्ट कागद आणावे । जपोन नेमस्त खळावे ।

लिहिण्याचे सामे असावे । नानापरी ॥ १४ ॥

सुर्या कातर्या जागाईत । खळी घोंटाळें तागाईत ।

नाना सुरंग मिश्रित । जाणोनि घ्यावें ॥ १५ ॥

नाना देसीचे बरु आणावे । घटी बारिक सरळे घ्यावे ।

नाना रंगाचे आणावे । नाना जिनसी ॥ १६ ॥

नाना जिनसी टांकतोडणी । नाना प्रकारें रेखाटणी ।

चित्रविचित्र करणी । सिसेंलोळ्या ॥ १७ ॥

हिंगुळ संग्रहीं असावे । वळले आळिते पाहोन घ्यावे ।

सोपें भिजौनी वाळवावे । संग्रह मसीचे ॥ १८ ॥

तगटी इतिश्रया करव्या । बंदरी फळ्या घोटाव्या ।

नाना चित्रीं चिताराव्या । उंच चित्रें ॥ १९ ॥

नाना गोप नाना बासनें । मेणकापडें सिंदुरवणें ।

पेट्या कुलुपें जपणें । पुस्तकाकारणें ॥ २० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे लेखनक्रियानिरूपणनाम
समास पहिला ॥

समास दुसरा : विवरणनिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

मागां बोलिले लेखनभेद । आतां ऐका अर्थभेद ।

नाना प्रकारीचे संवाद । समजोन घ्यावे ॥ १ ॥

शब्दभेद अर्थभेद । मुद्राभेद प्रबंधभेद ।

नाना शब्दाचे शब्दभेद । जाणोनी पाहावे ॥ २ ॥

नाना आशंका प्रत्योत्तरें । नाना प्रचित साक्षात्कारें ।

जेणें करितां जगदांतरें । चमत्कारती ॥ ३ ॥

नाना पूर्वपक्षसिद्धांत । प्रत्ययो पाहावा नेमस्त ।

अनुमानाचे स्वस्तवेस्त । बोलोंचि नये ॥ ४ ॥

प्रवृत्तिअथवा निवृत्ती । प्रचितीविण अवघी भ्रांती ।

गलंग्यांमधील जगज्जोति । चेतेल कोठें ॥ ५ ॥

हेत समजोन उत्तर देणें । दुसऱ्याचे जीवीचें समजणें ।

मुख्य चातुर्याचीं लक्षणें । तें हें ऐसीं ॥ ६ ॥

चातुर्येविण खटपट । ते विद्यादि फलकट ।

सभेमधें आटघाट । समाधान कैचें ॥ ७ ॥

बहुत बोलणें ऐकावें । तेथें मोन्याचि धरावें ।

अल्पचिन्हें समजावें । जगदांतर ॥ ८ ॥

बाष्कळामधें बैसो नये । उद्धटासिं तंडों नये ।

आपणाकरितां खंडों नये । समाधान जनावें ॥ ९ ॥

नेणतपण सोडूं नये । जाणपणें फुगो नये ।

नाना जनावें हृदये । मृदशब्दें उकलावें ॥ १० ॥

प्रसंग जाणावा नेटका । बहुतांसी जाझु नका ।

खरें असतांचि नासका । फड होतो ॥ ११ ॥

शोध घेतां आळसों नये । भ्रष्ट लोकीं बैसों नये ।

बैसलें तरी टाकूं नये । मिथ्या दोष ॥ १२ ॥

अंतर आर्ताचें शोधावें । प्रसंगीं थोडें चि वाचावें ।

चटक लाउनी सोडावें । भल्या मनुष्यासीं ॥ १३ ॥

मज्यालसींत बैसों नये । समाराधनेसी जाऊं नये ।

जातां येळीलवाणें होये । जिणें आपुलें ॥ १४ ॥

उत्तम गुण प्रगटवावे । मग भलत्यासीं बोलतां फावे ।

भले पाहोन करावे । शोधून मित्र ॥ १५ ॥

उपासनेसारिखें बोलावें । सर्व जनासि तोषवावें ।

सगट बरेंपण राखावें । कोण्हीयेकासीं ॥ १६ ॥

ठाईं ठाईं शोध घ्यावा । मग ग्रामीं प्रवेश करावा ।

प्राणीमात्र बोलवावा । आप्तपणें ॥ १७ ॥

उंच नीच म्हणों नये । सकळांचें निववावें हृदये ।

अस्तमानीं जाऊं नये । कोठें तन्ही ॥ १८ ॥

जगामधें जगमित्र । जिव्हेपासीं आहे सूत्र ।

कोठें तन्ही सत्पात्र । शोधून काढावें ॥ १९ ॥

कथा होती तेथें जावें । दुरी दीनासारिखें बैसावें ।

तेथील सकळ हरद्र घ्यावें । अंतर्यामीं ॥ २० ॥

तेथें भले आडळती । व्यापा ते हि कळों येती ।

हळुहळु मंदगती । रीग करावा ॥ २१ ॥

सकळामधें विशेष श्रवण । श्रवणाहुनी थोर मनन ।

मननें होये समाधान । बहुत जनावें ॥ २२ ॥

धूर्तपणें सकळ जाणावें अंतरीं अंतर बाणावें ।

समजल्याविण सिणावें । कासयासी ॥ २३ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे वितरणनिरूपणनाम समास
दुसरा ॥

समास तिसरा : करंटलक्षणनिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

सुचित करूनी अंतःकर्ण । ऐका करंटलक्षण ।

हें त्यागितां सदेवलक्षण । आंगीं बाणें ॥ १ ॥

पापाकरितां दरिद्र प्राप्त । दरिद्रें होये पापसंचित ।

ऐसेंचि होत जात । क्षणक्षणा ॥ २ ॥

याकारणें करंटलक्षणें । ऐकोनी त्यागचि करणें ।

म्हणिजे कांहीं येक बाणें । सदेवलक्षण ॥ ३ ॥

करंट्यास आळस आवडे । यत्न कदापि नावडे ।

त्याची वासना वावडे । अधर्मी सदा ॥ ४ ॥

सदा भ्रमिष्ट निदसुरा । उगेंचि बोले सैरावैरा

कोणीयेकाच्या अंतरा । मानेचिना ॥ ५ ॥

लेहों नेणे वाचूं नेणे । सवदासुत घेऊं नेणे ।

हिशेब कितेब राखों नेणे । धारणा नाहीं ॥ ६ ॥

हारवी सांडी पाडी फोडी । विसरे चुके नाना खोडी ।

भल्याचे संगतीची आवडी । कदापी नाहीं ॥ ७ ॥

चाट गडी मेळविले । कुकर्मी मित्र केले ।

खट नट येकवटिले । चोरटे पापी ॥ ८ ॥

ज्यासीं त्यासीं कळकटा । स्वयें सदाचा चोरटा ।

परघातकी धाटामोटा । वाटा पाडी ॥ ९ ॥

दीर्घ सूचना सुचेविना । न्याय नीति हे रुचेना ।

पराभिळासीं वासना । निरंतर ॥ १० ॥

आळसें शरीर पाळिलें । परंतु पोटेविण गेलें ।

सुडकें मिळेनासें जालें । पांघराया ॥ ११ ॥

आळसे शरीर पाळी । अखंड कुंसी कांडोळी ।

निद्रेचे पाडी सुकाळीं । आपणासी ॥ १२ ॥

जनासीं मीत्री करीना । कठिण शब्द बोले नाना ।

मूर्खपणें आवरेना । कोणीयेकासी ॥ १३ ॥

पवित्र लोकांमधें भिडावे । वोंगळामधें निशंक धांवे ।

सदा मनापासून भावे । जननिंद्य क्रिया ॥ १४ ॥

तेथें कैचा परोपकार । केला बहुतांचा संव्हार ।

पापी अनर्था अपस्मार । सर्वाबद्धी ॥ १५ ॥

शब्द सांभळून बोलेना । आवरितां आवरेना ।

कोणीयेकासी मानेना । बोलणें त्याचें ॥ १६ ॥

कोणीयेकास विश्वास नाहीं । कोणीयेकासीं सख्य नाहीं ।

विद्या वैभव कांहींच नाहीं । उगाचि ताठा ॥ १७ ॥

राखावीं बहुतांची अंतरे । भाग्य येतें तदनंतरे ।

ऐसीं हें विवेकाचीं उतरे । ऐकणार नाहीं ॥ १८ ॥

स्वयें आपणास कळेना । शिकविलें तें ऐकेना ।

तयासीं उपाय नाना । काये करिती ॥ १९ ॥

कल्पना करी उदंड कांहीं । प्राप्तव्य तों कांहींच नहीं ।

अखंड पडिला संदेहीं । अनुमानाचे ॥ २० ॥

पुण्य मार्ग संडिला मनें । पाप झडावें काशाणें ।

निश्चय नाहीं अनुमानें । नास केला ॥ २१ ॥

कांहींयेक पुर्तें कळेना । सभेमधें बोलों राहेना ।

बाष्कळ लाबाड ऐसैं जना । कळों आलें ॥ २२ ॥

कांहीं नेमकपण आपुलें । बहुत जनासी कळों आलें ।

तेंचि मनुष्य मान्य जालें । भूमंडळीं ॥ २३ ॥

झिजल्यावांचून कीर्ति केंची । मान्यता नव्हे कीं फुकाची ।

जिकडे तिकडे होते ची ची । अवलक्षणें ॥ २४ ॥

भल्याची संगती धरीना । आपणासी शाहाणे करीना ।

तो आपला आपण वैरी जाणा । स्वहित नेणे ॥ २५ ॥

लोकांसी बरें करवें । तें उसिणें सवेंचि घ्यावें ।

ऐसें जयाच्या जीवें । जाणिजेना ॥ २६ ॥

जेथें नाहीं उत्तम गुण । तें करंट्याचें लक्षण ।

बहुतांसीं न मने तें अवलक्षण । सहजचि जालें ॥ २७ ॥

कार्याकारण सकळ कांहीं । कार्येविण तो कांहींच नाहीं ।

निकामी तो दुःखप्रवाहीं । वाहातचि गेला ॥ २८ ॥

बहुतांसीं मान्य थोडा । त्याच्या पापासी नाहीं जोडा ।

निराश्रई पडे उघडा । जेथें तेथें ॥ २९ ॥

याकारणें अवगुण त्यागावे । उत्तम गुण समजोन घ्यावें ।

तेणें मनासारिखें फावे । सकळ कांहीं ॥ ३० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे करंटलक्षणनिरूपणनाम
समाप्त तिसरा ॥

समास चौथा : सदेवलक्षणनिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

मागां बोलिले करंटलक्षण । तें विवेकें सांडावें संपूर्ण ।

आतां ऐका सदेवलक्षण । परम सौख्यदायेक ॥ १ ॥

उपजतगुण शरीरीं । परोपकारी नानापरीं ।

आवडे सर्वांचे अंतरिं । सर्वकाळ ॥ २ ॥

सुंदर अक्षर लेहो जाणे । चपळ शुद्ध वाचूं जाणे ।

अर्थांतर सांगों जाणे । सकळ कांहीं ॥ ३ ॥

कोणाचें मनोगत तोडिना । भल्यांची संगती सोडिना ।

सदेवलक्षण अनुमाना । आणून ठेवी ॥ ४ ॥

तो सकळ जनासी व्हावा । जेथें तेथें नित्य नवा ।

मूर्खपणें अनुमानगोवा । कांहींच नाहीं ॥ ५ ॥

नाना उत्तम गुण सत्पात्र । तेचि मनुष्य जगमित्र ।

प्रगट कीर्ती स्वतंत्र । पराधेन नाहीं ॥ ६ ॥

राखे सकळांचें अंतर । उदंड करी पाठांतर ।

नेमस्तपणाचा विसर । पडणार नाही ॥ ७ ॥

नम्रपणें पुसों जाणे । नेमस्त अर्थ सांगों जाणे ।

बोलाऐसें वर्तों जाणे । उत्तम क्रिया ॥ ८ ॥

तो मानला बहुतांसी । कोणी बोलों न शके त्यासी ।

धनधनीत पुण्यरासी । माहांपुरुष ॥ ९ ॥

तो परोपकार करितांवि गेला । पाहिजे तो ज्याला त्याला ।

मग काय उणें त्याला । भूमंडळीं ॥ १० ॥

बहुत जन वास पाहे । वेळेसी तत्काळ उभा राहे ।

उणें कोणाचें न साहे । तया पुरुषासी ॥ ११ ॥

चौदा विद्या चौसष्टी कळा । जाणे संगीत गायनकळा ।

आत्मविद्येचा जिव्हाळा । उदंड तेथें ॥ १२ ॥

सकळांसी नम्र बोलणें । मनोगत राखोन चालणें ।

अखंड कोणीयेकाचे उणें । पडोंचि नेदी ॥ १३ ॥

न्याय नीति भजन मर्याद । काळ सार्थक करी सदा ।

दरिद्रपणाची आपदा । तेथें कैची ॥ १४ ॥

उत्तम गुणें श्रृंघारला। तो बहुतांमधें शोभला ।

प्रगट प्रतापें उगवला । मार्तंड जैसा ॥ १५ ॥

जाणता पुरुष असेल जेथें । कळहो कैचा उठेल तेथें ।

उत्तम गुणाविषीं रितीं । तें प्राणी करंटे ॥ १६ ॥

प्रपंची जाणे राजकारण । परमार्थी साकल्य विवरण ।

सर्वामधें उत्तम गुण । त्याचा भोक्ता ॥ १७ ॥

माणें येक पुढें येक । ऐसा कदापी नाहीं दंडक ।

सर्वत्रांसीं अलोलिक । तया पुरुषाची ॥ १८ ॥

अंतरासी लागेल ढका । ऐसी वर्तणूक करूं नका ।

जेथें तेथें विवेका । प्रगट करी ॥ १९ ॥

कर्मविधी उपासनाविधी । ज्ञानविधी वैराग्यविधी ।

विशाळ ज्ञान्रुत्वाची बुद्धी । वळेल कैसी ॥ २० ॥

पाहातां अवघे उत्तम गुण । तयास वाईट म्हणेल कोण ।

जैसा आत्मा संपूर्ण । सर्वा घटीं ॥ २१ ॥

आपल्या कार्यास तत्पर । लोक असती लाहानथोर ।

तैसाचि करी परोपकार । मनापासुनी ॥ २२ ॥

दुसर्गाच्या दुःखें दुखवे । दुसर्गाच्या सुखें सुखावे ।

आवघेचि सुखी असावे । ऐसी वासना ॥ २३ ॥

उदंड मुलें नानापरी । वडिलांचें मन अवघ्यांवरी ।

तैसी अवघ्यांची चिंता करी । माहांपुरुष ॥ २४ ॥

जयास कोणाचें सोसेना । तयाची निःकांचन वासना ।

धीकारिल्या धीकारेना । तोचि महापुरुष ॥ २५ ॥

मिथ्या शरीर निंदलें । तरी याचें काये गेलें ।

ज्ञात्यासी आणि जिंतिलें । देहेबुद्धीनें ॥ २६ ॥

हें अवघें अवलक्षण । ज्ञाता देहीं विलक्षण ।

कांहीं तऱ्ही उत्तम गुण । जर्नी दाखवावे ॥ २७ ॥

उत्तम गुणास मनुष्य वेधे । वाईट गुणासी प्राणी खेडे ।

तीक्षण बुद्धि लोक साधें । काये जाणती ॥ २८ ॥

लोकीं अत्यंत क्षमा करिती । आलियां लोकांचे प्रचिती ।

मग ते लोक पाठी राखती । नाना प्रकारीं ॥ २९ ॥

बहुतांसी वाटे मी थोर । सर्वमान्य पाहिजे विचार ।

धीर उदार गंभीर । माहांपुरुष ॥ ३० ॥

जितुके कांहीं उत्तम गुण । तें समर्थाचें लक्षण ।

अवगुण तें करंटलक्षण । सहजचि जालें ॥ ३१ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे सदेवलक्षणनिरूपणनाम
समास चौथा ॥

समास पांचवा : देहमान्यणनिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

मातीचे देव धोंड्याचे देव । सोन्याचे देव रुप्याचे देव ।

काशाचे देव पितळेचे देव । तांब्याचे देव चित्रलेपे ॥ १ ॥

रुवित्या लांकडाचे देव पोंवळ्यांचे देव । बाण तांदळे नर्मदे देव

शालिग्राम काश्मिरी देव । सूर्यकांत सोमकांत ॥ २ ॥

तांब्रनाणीं हेमनाणी । कोणी पूजिती देवार्चनीं ।

चक्रांगीत चक्रतीर्थाहुनी । घेऊन येती ॥ ३ ॥

उदंड उपासनेचे भेद । किती करावे विशद ।

आपलाले आवडीचा वेध । लागला जर्नी ॥ ४ ॥

परी त्या सकळांचें हि कारण । मुळीं पाहावें स्मरण ।

तया स्मरणाचे अंश जाण । नाना देवतें ॥ ५ ॥

मुळीं द्रष्टा देव तो येक । त्याचे जाहाले अनेक ।

समजोन पाहातां विवेक । उमर्जों लागे ॥ ६ ॥

देह्यावेगळी भक्ति फावेना । देह्यावेगळा देव पावेना ।

याकारणें मूल भजना । देहेचि आहे ॥ ७ ॥

देहे मुळींच केला वाव । तरी भजनासी कैचा ठाव ।

म्हणोनी भजनाचा उपाव । देह्यात्मयोगें ॥ ८ ॥

देहेंविण देव कैसा भजावा । देहेंविण देव कैसा पुजावा ।

देह्याविण मोहछाव कैसा करावा । कोण्या प्रकारें ॥ ९ ॥

अन्न गंध पत्र पुष्प । फल तांबोल धूप दीप ।

नाना भजनाचा साक्षेप । कोठें करावा ॥ १० ॥

देवाचें तीर्थ कैसें घ्यावें । देवासी गंध कोठें लावावें ।

मंत्रपुष्प तरी वावें । कोणें ठाई ॥ ११ ॥

म्हणोनी देह्याविण आडतें । अवघें सांकडेंचि पडतें ।

देह्याकरितां घडतें । भजन कांहीं ॥ १२ ॥

देव देवता भूतें देवतें । मुळींचे सामर्थ्ये आहे तेथें ।

अधिकारें नाना देवतें । भजत जावीं ॥ १३ ॥

नाना देवीं भजन केलें । तें मूळ पुरुषासी पावलें ।

याकारणें सन्मानिलें । पाहिजे सकळ कांहीं ॥ १४ ॥

मायावल्ली फांपावली । नाना देहेफळीं लगडली ।

मुळींची जाणीव कळीं आली । फळामधें ॥ १५ ॥

म्हणोनी येळील न करावें । पाहाणें तें येथेंचि पाहावें ।

ताळा पडतां राहावें । समाधानें ॥ १६ ॥

प्राणी संसार टाकित्ती । देवास धुंडीत फिरती ।

नाना अनुमानीं पडती । जेथ तेथें ॥ १७ ॥

लोकांची पाहातां रिती । लोक देवार्चनें करित्ती ।

अथवा क्षत्रदेव पाहाती । ठाई ठाई ॥ १८ ॥

अथवा नाना अवतार । ऐकोनी धरिती निर्धार ।
परी तें अवघें सविस्तर । होऊन गेलें ॥ १९ ॥
येक ब्रह्माविष्णुमहेश । ऐकोन म्हणतीं हे विशेष ।
गुणातीत जो जगदीश । तो पाहिला पाहिजे ॥ २० ॥
देवासी नाहीं थानमान । कोठें करावें भजन ।
हा विचार पाहातां अनुमान । होत जातो ॥ २१ ॥
नसतां देवाचें दर्शन । कैसेन होईजे पावन ।
धन्य धन्य ते साधुजन । सकळ जाणती ॥ २२ ॥
भूमंडळी देव नाना । त्यांची भीड उलंघेना ।
मुख्य देव तो कळेना । कांहीं केल्यां ॥ २३ ॥
कर्तुत्ववेगळें करावें । मग त्या देवासी पाहावें ।
तरीच कांहींयेक पडे ठावें । गौप्यगुह्य ॥ २४ ॥
तें दिसेना ना भासेना । कल्पांतीं हि नासेना ।
सुकृतावेगळें विश्वासेना । तेथें मन ॥ २५ ॥
उदंड कल्पिते कल्पना । उदंड इच्छिते वासना ।

अभ्यांतरिं तरंग नाना । उदयातें पावती ॥ २६ ॥

म्हणोनी कल्पनारहित । तेचि वस्तु शाश्वत ।

अंत नाहीं म्हणोनी अनंत । बोलिजे तया ॥ २७ ॥

हें ज्ञानदृष्टीनें पाहावें । पाहोनी तेथेंचि राहावें ।

निजध्यासें तद्रूपव्हावें । संगत्यागें ॥ २८ ॥

नाना लीला नाना लघवें । तें काये जाणिजे बापुड्या जीवें ।

संतसंगें स्वानुभवें । स्थिति बाणे ॥ २९ ॥

ऐसी सूक्ष्मस्थिति गती । कळतां चुके अधोगती ।

सद्गुरुचेनि सद्गती । तत्काळ होते ॥ ३० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे देहमान्यणनिरूपणनाम
समास पांचवा ॥

समास सहावा : बुद्धिवादनिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

परमार्थी आणि विवेकी । त्याचें करणें माने लोकीं ।

कां जे विवरविवरें चुकी । पडोंचि नेदी ॥ १ ॥

जो जो संदेह वाटे जना । तो तो कदापी करीना ।

आदिअंत अनुमाना । आणून सोडी ॥ २ ॥

स्वतां निस्पृहअसेना । त्याचें बोलणेंचि मानेना ।

कठिण आहे जनार्दना । राजी राखणें ॥ ३ ॥

कोणी दटून उपदेश देती । कोणी मध्यावर्ती घालिती ।

ते सहजचि हळु पडती । लालचीनें ॥ ४ ॥

जयास सांगावा विवेक । तोचि जाणावा प्रतिकुंचक ।

पुढें पुढें नासक । कारबार होतो ॥ ५ ॥

भावास भाऊ उपदेश देती । पुढें पुढें होते फजिती ।

वोळकीच्या लोकांत महंती । मांडूंचि नये ॥ ६ ॥

पहिलें दिसे परी नासे । विवेकी मान्य करिती कैसे ।

अविवेकी ते जैसे तैसे । मिळती तेथें ॥ ७ ॥

भ्रतार शिष्य स्त्री गुरु । हाहि फटकाळ विचारु ।

नाना भ्रष्टाकारी प्रकारु । तैसाचि आहे ॥ ८ ॥

प्रगट विवेक बोलेना । झांकातापा करी जना ।
मुख्य निश्चय अनुमाना । आणूंचनेदी ॥ ९ ॥
हुकीसरिसा भरीं भरे । विवेक सांगतां न धरे ।
दुरीदृष्टीचे पुरे । साधु नव्हेती ॥ १० ॥
कोणहास कांहींच न मागावें । भगवद्भजन वाढवावें ।
विवेकबलें जन लावावे । भजनाकडे ॥ ११ ॥
परान्तर रक्षायार्चीं कामें । बहुत कठीण विवेकवर्मे ।
स्वैछेनें स्वधर्मे । लोकराहाटी ॥ १२ ॥
आपण तुरुक गुरु केला । शिष्य चांभार मेळविला ।
नीच यातीनें नासला । समुदाव ॥ १३ ॥
ब्रह्मणमंडळ्या मेळवाव्या । भक्तमंडळ्या मानाव्या ।
संतमंडळ्या शोधाव्या । भूमंडळीं ॥ १४ ॥
उत्कट भव्य तेंचि घ्यावें । मळमळीत अवघेंचि टाकावें ।
निस्पृहपणें विख्यात व्हावें । भूमंडळीं ॥ १५ ॥
अक्षर बरें वाचणें बरें । अर्थांतर सांगणें बरें ।

गाणें नाचणें अवघेंचि बरें । पाठांतर ॥ १६ ॥

दीक्षा बरी मित्री बरी । तीक्ष्ण बुधी राजकारणी बरी ।

आपणास राखे नानापरी । अलिप्तपणें ॥ १७ ॥

अखंड हरिकथेचा छंदु । सकळांस लागे नामवेदु ।

प्रगट जयाचा प्रबोधु । सूर्य जैसा ॥ १८ ॥

दुर्जनासी राखों जाणे । सज्जनासी निवडुं जाणे ।

सकळांचे मनीचें जाणे । ज्याचें त्यापरीं ॥ १९ ॥

संगतीचें मनुष्य पालटे । उत्तम गुण तत्काळ उठे ।

अखंड अभ्यासीं लगटे । समुदाव ॥ २० ॥

जेथें तेथें नित्य नवा । जनासी वाटे हा असावा ।

परंतु तालचीचा गोवा । पडोंचि नेदी ॥ २१ ॥

उत्कट भक्ति उत्कट ज्ञान । उत्कट व्यातुर्य उत्कट भजन ।

उत्कट योग अनुष्ठान । ठाईं ठाईं ॥ २२ ॥

उत्कट निस्पृहताधरिली । त्याची कीर्ति दिगांतीं फांकली ।

उत्कट भक्तीनें निवाली । जनमंडळी ॥ २३ ॥

कांहीं येक उत्कटेविण । कीर्ति कदापि नव्हे जाण ।

उगेंच वणवण हिंडोन । काये होते ॥ २४ ॥

नाहीं देह्याचा भरंवसा । केव्हां सरेल वयसा ।

प्रसंग पडेल कैसा । कोण जाणे ॥ २५ ॥

याकारणें सावधान असावें । जितुकें होईल तितुकें करावें ।

भगवत्कीर्तीनें करावें । भूमंडळ ॥ २६ ॥

आपणास जें जें अनुकूल । तें तें करावें तत्काल ।

होईना त्यास निवळ । विवेक उमजावा ॥ २७ ॥

विवेकामधें सापडेना । ऐसें तो कांहींच असेना ।

येकांतीं विवेक अनुमाना । आणून सोडी ॥ २८ ॥

अखंड तजवीजा चालणा जेथें । पाहातं काय उणें तेथें ।

येकांतेंविण प्राणीयांतें । बुद्धि कैसी ॥ २९ ॥

येकांती विवेक करावा । आत्माराम वोलखावा ।

येथून तेथवरी गोवा । कांहींच नाही ॥ ३० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे बुद्धिवादनिरूपणनाम समास
सहावा ॥

समास सातवा : यत्ननिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

कथेचें घमंड भरून द्यावें । आणी निरूपणीं विवरावें ।

उणें पडोंचि नेदावें । कोणीयेकविषीं ॥ १ ॥

भेजणार खालें पडिला । तो भेजणारी जाणितला ।

नेणता लोक उगाच राहिला । टकमकां पाहात ॥ २ ॥

उत्तर विलंबीं पडिलें । श्रोतयांस कळों आलें ।

म्हणिजे महत्व उडालें । वक्त्याचें ॥ ३ ॥

थोडें बोलोनि समाधान करणें । रागेजोन तरी मन धरणें ।

मनुष्य वेधींच लावणें । कोणीयेक ॥ ४ ॥

सोसवेना विणविण केली । तेथें तामसवृत्तीदिसोन आली ।

आवघी आवडी उडाली । श्रोतयाची ॥ ५ ॥

कोण कोण राजी राखिले । कोण कोण मनी भंगिले ।

क्षणक्षणा परीक्षिले । पाहिजे लोक ॥ ६ ॥

शिष्य विकल्पें रात घेत । गुरु मार्गें मार्गें धांवतो ।

विचार पाहों जातां तो । विकल्पचि अवघा ॥ ७ ॥

आशाबद्धी क्रियाहीन । नाहीं च्यातुर्याचें लक्षण ।

ते महंतीची भणभण । बंद नाहीं ॥ ८ ॥

ऐसे गोसावी हळु पडती । ठाई ठाई कष्टी होती ।

तेथें संगतीचे लोक पावती । सुख कैचें ॥ ९ ॥

जिकडे तिकडे कीर्ति माजे । सगट लोकांस हव्यास उपजे ।

लोक राजी राखोन कीजे । सकळ कांहीं ॥ १० ॥

परलोकीं वास करावा । समुदाव उगाच पाहावा ।

मागण्याचा तगादा न लवावा । कांहीं येक ॥ ११ ॥

जिकडे जग तिकडे जगन्नायेक । कळला पाहिजे विवेक ।

रात्रीदिवस विवेकी लोक । सांभाळीत जाती ॥ १२ ॥

जो जो लोक दृष्टीस पडिला । तो तो नष्ट ऐसा कळला ।

अवघेच नष्ट येकला भला । काशावरुनी ॥ १३ ॥

वोस मुलकीं काये पाहावें । लोकांवेगळें कोठें राहावें ।

तन्हे खोटी सांडतें घ्यावें । कांहीं येक ॥ १४ ॥

तरुमात लोकिकीं वर्ततां नये । त्यास महंती कामा नये ।

परत्र साधनाचा उपाये । श्रवण करून असावें ॥ १५ ॥

आपणासी बरें पोहतां नये । लोक बुडवावयाचें कोण कार्य ।

गोडी आवडी वायां जाये । विकल्पचि अवघा ॥ १६ ॥

अभ्यासें प्रगट व्हावें । नाहीं तरी जांकोन असावें ।

प्रगट होऊन नासावें । हें बरें नव्हे ॥ १७ ॥

मंद हळु हळु चालतो । चपळ कैसा अटोपतो ।

अरबी फिरवणार तो । कैसा असावा ॥ १८ ॥

हे धकाधकीचीं कामें । तिक्षण बुद्धीचीं वर्में ।

भोळ्या भावार्थें संभ्रमें । कैसें घडे ॥ १९ ॥

सेत केलें परी वाहेना । जवार केलें परी फिरेना ।

जन मेळविलें परी धरेना । अंतर्दामीं ॥ २० ॥

जरी चढती वाढती आवडी उठे । तरी परमार्थ प्रगटे ।

घसघस करितां विटे । सगट लोकु ॥ २१ ॥

आपलें लोकांस मानेना । लोकांवेणें आपणांस मानेना ।

अवघा विकल्पवि मना । समाधान कैचें ॥ २२ ॥

नासक दीक्षा सिंतरु लोक । तेथें कैचा असेल विवेक ।

जेथें बळावला अविवेक । तेथें सहणें खोटें ॥ २३ ॥

बहुत दिवस श्रम केला । सेवटीं अवघाचि वेर्थ गेला ।

आपणास ठाकेना गल्बला । कोणें करावा ॥ २४ ॥

संगीत चालिला तरी तो व्याप । नाहीं तरी अवघाचि संताप ।

क्षणक्षणा विक्षेप । किती म्हणौनि संग्गावा ॥ २५ ॥

मूर्ख मूर्खपणें भ्रंगलती । ज्ञातेपणें कळो करिती ।

होते दोहींकडे फजिती । लोकांमधें ॥ २६ ॥

कारबार आटोपेना करवेना । आणि उगेंहि राहेना ।

याकारणें सकल जना । काये म्हणावें ॥ २७ ॥

नासक उपाधीस सोडावें । वय सार्थकीं घालावें ।

परिभ्रमणें कंठावें । कोठें तरी ॥ २८ ॥

परिभ्रमण करीना । दुसऱ्याचें कांहींच सोसीना ।

तरी मग उदंड यतना । विकल्पाची ॥ २९ ॥

आतां हें आपणाचिपासीं । बरें विचारावें आपणासी ।

अनुकुळ पडेल तैसी । वर्तणूक करावी ॥ ३० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे येत्ननिरूपणनाम समास
सातवा ॥

समास आठवा : उपाधिलक्षणनिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

सृष्टीमधेंबहू लोक । परिभ्रमणें कळे कौतुक ।

नाना प्रकारीचे विवेक । आडळें लागती ॥ १ ॥

किती प्रपंची जन । अखंड वृत्तिउदासीन ।

सुखदुःखेंसमाधान । दंडलेना ॥ २ ॥

स्वभावेंचि नेमक बोलती । सहजचि नेमक चालती ।

अपूर्व बोलण्याची स्थिती । सकळांसी माने ॥ ३ ॥

सहजचि तालज्ञान येतें । स्वभावेंचि रागज्ञान उमटतें ।

सहजचि कळत जातें । न्यायेनीतिलक्षण ॥ ४ ॥

येखादा आडले गाजी । सकळ लोक अखंड राजी ।

सदा सर्वदा आवडी ताजी । प्राणीमात्राची ॥ ५ ॥

चुकोन उदंड आढळतें । भारी मनुष्य दृष्टीस पडतें ।

महंताचें लक्षणसैं वाटतें । अकस्मात ॥ ६ ॥

ऐसा आडळतां लोक । चमत्कारें गुणग्राहिक ।

क्रिया बोलणें नेमक । प्रत्ययाचें ॥ ७ ॥

सकळ अवगुणामधें अवगुण । आपले अवगुण वाटती गुण ।

मोठें पाप करंटपण । चुकेना कीं ॥ ८ ॥

ढालेंचि काम होतें सदा । जें जपल्यानें नव्हे सर्वदा ।

तेथें पीळपेंचाची आपदा । आडलेचिना ॥ ९ ॥

येकासी अभ्यासितां न ये । येकासी स्वभावेंचि ये ।

ऐसा भगवंताचा महिमा काये । कैसा कळेना ॥ १० ॥

मोठीं राजकारणें चुकती । राजकारणा वढा लागती ।

नाना चुकीची फजिती । चहुंकडे ॥ ११ ॥

याकारणें चुकों नये । म्हणिजे उदंड उपाये ।

उपायाचा अपाये । चुकतां होये ॥ १२ ॥

काये चुकलें तें कळेना । मनुष्याचें मनचि वळेना ।

खवळला अभिमान गळेना । दोहिकडे ॥ १३ ॥

आवघे फडचि नासती । लोकांचीं मनें भंगती ।

कोठें चुकते युक्ती । कांहीं कळेना ॥ १४ ॥

व्यापेंविण आटोप केला । तो अवघा घसरतचि गेला ।

अकलेचा बंद नाहीं घातला । दुरीट्ष्टीनें ॥ १५ ॥

येखादें मनुष्य तें सिलें । त्याचें करणेंचि बावलें

नाना विकल्पाचें जाळें । करून टाकी ॥ १६ ॥

तें आपणासी उकलेना । दुसर्यास कांहींच कळेना ।

नाचे विकल्पें कल्पना । ठाई ठाई ॥ १७ ॥

त्या गुप्त कल्पना कोणास कळाव्या । कोणें येऊन आटोपाव्या ।

ज्याच्या त्यानें कराव्या । बळकट बुद्धि ॥ १८ ॥

ज्यासी उपाधी आवरेना । तेणें उपाधी वाढवावीना ।

सावचित करूनियां मना । समाधानें असावें ॥ १९ ॥

धांवधावों उपाधी वेष्टी । आपण कष्टी लोक हि कष्टी ।

हे कामा नये गोष्टी । कुसमुसेची ॥ २० ॥

लोक बहुत कष्टी जाला । आपणहि अत्यंत त्रासला ।

वेर्थचि केला गल्बला । काअसयासी ॥ २१ ॥

असो उपाधीचें काम ऐसें । कांहीं बरें कांहीं काणोंसें ।

सकळ समजोन ऐसें । वर्ततां बरें ॥ २२ ॥

लोकांपासीं भावार्थ कैचा । आपण जगवावा त्यांचा ।

सेवट उपंढर कोणाचा । पडोंचि नये ॥ २३ ॥

अंतरात्म्याकडे सकळ लागे । निर्गुणींहें कांहींच न लगे ।

नाना प्रकारीचे दगे । चंचळामधें ॥ २४ ॥

शुद्ध विश्रांतीचें स्थळ । तें एक निर्मळ निश्चळ ।

तेथें विकारचि सकळ । निर्विकार होती ॥ २५ ॥

उद्वेग अवघे तुटोनि जाती । मनासी वाटे विश्रांती ।

ऐसी दुल्लभ परब्रह्मस्थिती । विवेकें सांभाळावी ॥ २६ ॥

आपणास उपाधी मुळींच नाहीं । रुणानुबंधें मिळाले सर्वहि ।

आल्यागेल्याची क्षिती नाहीं । ऐसें जालें पाहिजे ॥ २७ ॥

जो उपाधीस कंटाळला । तो निवांत होऊन बैसला ।

आटोपेना तो गल्बला । कासयासी ॥ २८ ॥

कांहीं गल्बला कांहीं निवळ । ऐसा कंठीत जावा काल ।

जेणेंकरितां विश्रांती वेळ । आपणासी फावे ॥ २९ ॥

उपाधी कांहीं सहात नाहीं । समाधानायेवढें थोर नाहीं ।

नरदेहे प्राप्त होत नाहीं । क्षणक्षणा ॥ ३० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे उपाधिलक्षणनिरूपणनाम
समास आठवा ॥

समास नवावा : राजकारणनिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

ज्ञानी आणी उदास । समुदायाचा हव्यास ।

तेणें अखंड सावकाश । येकांत सेवावा ॥ १ ॥

जेथें तजवीजा कळती । अखंड चाळणा निघती ।

प्राणीमात्राची स्थिती गती । कळों येते ॥ २ ॥

जरी हा चाळणाचि करीना । तरी कांहींच उमजेना ।

हिसेबझाडाचि पाहीना । दिवाळखोर ॥ ३ ॥

येक मिरासी साधिती । येक सीध्या गवाविती ।

व्यापकपणाची स्थिती । ऐसी आहे ॥ ४ ॥

जेणें जें जें मनीं धरिलें । तें तें आधींच समजलें ।

कृत्रिम अवघेंचि खुंटलें । सहजचि येणें ॥ ५ ॥

अखंड राहतां सलगीं होते । अतिपरिचयें अवज्ञा घडते ।

याकारणें विश्रांती ते । घेतां नये ॥ ६ ॥

आळसें आळस केला । तरी मग कारबारचि बुडाला ।

अंतरहेत चुकत गेला । समुदायाचा ॥ ७ ॥

उदंड उपासनेचीं कामें । लावीत जावीं नित्यनेमें ।

अवकाश कैचा कृत्रिमें । करावयासी ॥ ८ ॥

चोर भांडारी करावा । घसरतांच सांभाळावा ।

गोवा मूर्खपणाचा काढावा । हळु हळु ॥ ९ ॥

या अवघ्या पहिल्याच गोष्टी । प्राणी कोणी नव्हता कष्टी ।

राजकारणें मंडळ वेष्टी । चहुंकडे ॥ १० ॥

नष्टासी नष्ट योजावे । वाचलासी वाचाल आणावे ।

आपणावरी विकल्पाचे गोवे । पडोंच नेदी ॥ ११ ॥

कांटीनें कांटी झाडावी । झाडावी परी ते कळों नेदावी ।

कळकटेपणाची पदवी । असों द्यावी ॥ १२ ॥

न कळतां करी कार्य जें तें । तें काम तत्काळचि होतें ।

गचगचेंत पडतां तें । चमत्कारें नव्हे ॥ १३ ॥

ऐकोनी आवडी लागावी । देखोनी बळकटचि व्हावी ।

सलगीनें आपली पदवी । सेवकामधें ॥ १४ ॥

कोणीयेक काम करितां होतें । न करितां तें मागें पडतें ।

या कारणें ढिलेपण तें । असोंचि नये ॥ १५ ॥

जो दुसऱ्यावरी विश्वासला । त्याचा कार्यभाग बुडाला ।

जो आपणचि कष्टत गेला । तोचि भला ॥ १६ ॥

अवध्यास अवघें कळलें । तेव्हां तें रितीं पडिलें ।

याकारणें ऐसें घडलें । न पाहिजे कीं ॥ १७ ॥

मुख्य सूत्र हातीं घ्यावें । करणें तें लोकांकरवीं करावें ।

कित्तेक खलक उगवावे । राजकारणामधें ॥ १८ ॥

बोलके पहिलवान कळकटे । त्यासीच घ्यावे झटे ।

दुर्जनें राजकारण दाटे । ऐसें न करावें ॥ १९ ॥

ग्रामण्य वर्मी सांपडावें । रंगडून पीठचि करावें ।

करुनि मागुती सांवरवें । बुडऊं नये ॥ २० ॥

खळदुर्जनासी भ्यालें । राजकारण नाहीं राखिलें ।

तेणें अवघें प्रगट जालें । बरें वाईट ॥ २१ ॥

समुदाव पाहिजे मोठा । तरी तनावा असाव्या बळकटा ।

मठ करुनी ताठा । धरूं नये ॥ २२ ॥

दुर्जन प्राणी समजावे । परी ते प्रगट न करावे ।

सज्जनापरीस आळवावे । महत्व देउनी ॥ २३ ॥

जनामधें दुर्जन प्रगट । तरी मग अखंड खटखट ।

याकारणें ते वाट । बुझूनिटाकावी ॥ २४ ॥

गनीमाच्या देखतां फौजा । रणशूर्यांच्या फुर्फुरितीभुजा ।

ऐसा पाहिजे किं राजा । कैपक्षी परमार्थी ॥ २५ ॥

तयास देखतां दुर्जन धाके । बैसवी प्रवितीचे तडाखे ।

बंडपाषांडाचे वाखे । सहजचि होती ॥ २६ ॥

हे धूर्तपणाचीं कामें । राजकारण करावें नेमें ।

ढिलेपणाच्या संभ्रमें । जाऊं नये ॥ २७ ॥

कोठेंच पडेना दृष्टीं । ठाई ठाई त्याच्या गोष्टी ।

वाग्विळासें सकळ सृष्टी । वेधिली तेणें ॥ २८ ॥

हुंब्यासीं हुंबा लाऊन द्यावा । टोणप्यास टोणपा आणावा ।

लौंदास पुढें उभा करावा । दुसरा लौंद ॥ २९ ॥

धटासी आणावा धट । उद्धटासी पाहिजे उद्धट ।

खटनटासी खटनट । अगत्य करी ॥ ३० ॥

जैशास तैसा जेव्हां भेटे । तेव्हां मज्यालसी थाटे ।

इतुकें होतें परी धनी कोठें । दृष्टीस न पडे ॥ ३१ ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे राजकारणनिरूपणनाम
समास नववा ॥

समास दहावा : विवेकलक्षणनिरूपण

॥ श्रीरामसमर्थ ॥

जेथें अखंड नाना चाळणा । जेथें अखंड नाना धारणा ।

जेथें अखंड राजकारणा । मनासी आणिती ॥ १ ॥

सृष्टीमधेंउत्तम गुण । तितुकें चाले निरूपण ।

निरूपणाविण क्षण । रिकामा नाही ॥ २ ॥

चर्चा आशंका प्रत्योत्तरें । कोण खोटे कोण खरें ।

नाना वगत्रुत्वे शास्त्राधारें । नाना चर्चा ॥ ३ ॥

भक्तिमार्ग विशद कळे । उपासनामार्ग आकळे ।

ज्ञानविचार निवळे । अंतर्दामी ॥ ४ ॥

वैराग्याची बहु आवडी । उदास वृत्तीचीगोडी ।

उदंड उपाधी तरी सोडी । लागोच नेदी ॥ ७ ॥

प्रबंदाचीं पाठांतरे । उतरासी संगीत उतरें ।

नेमक बोलतां अंतरे । निववी सकळांचीं ॥ ६ ॥

आवडी लागली बहु जना । तेथें कोणाचें कांहीं चालेना ।

दळवट पडिला अनुमाना । येईल कैसा ॥ ७ ॥

उपासना करूनियां पुढें । पुरवतें पाहिजे चहुंकडे ।

भूमंडळीं जिकडे तिकडे । जाणती तया ॥ ८ ॥

जाणती परी आडलेना । काये करितो तें कळेना ।

नाना देसीचे लोक नाना । येऊन जाती ॥ ९ ॥

तितुक्यांचीं अंतरे धरावीं । विवेकें विचारें भरावीं ।

कडोविकडीचीं विवरावीं । अंतःकर्णे ॥ १० ॥

किती लोक तें कळेना । किती समुदाव आकळेना ।

सकळ लोक श्रवणमनना । मध्यें घाली ॥ ११ ॥

फड समजाविसी करणें । गद्यपद्य सांगणें ।

परांतरासी राखणें । सर्वकाल ॥ १२ ॥

ऐसा ज्याचा दंडक । अखंड पाहाणें विवेक ।

सावधापुढें अविवेक । येईल कैचा ॥ १३ ॥

जितुकें कांहीं आपणासी ठावें । तितुकें हळुहळु सिकवावें ।

शाहाणें करूनी सोडावे । बहुत जन ॥ १४ ॥

परोपरीं सिकवणें । आडणुका सांगत जाणें ।

निवळ करूनी सोडणें । निस्पृहासी ॥ १५ ॥

होईल तें आपण करावें । न होतां जनाकरवीं करवावें ।

भगवद्भजन राहावें । हा धर्म नव्हे ॥ १६ ॥

आपण करावें करवावें । आपण विवरावें विवरवावें ।

आपण धरावें धरवावें । भजनमार्गासी ॥ १७ ॥

जुन्या लोकांचा कंटाळा आला । तरी नूतन प्रांत पाहिजे धरिला

जितुकें होईल तितुक्याला । आळस करूं नये ॥ १८ ॥

देह्याचा अभ्यास बुडाला । म्हणिजे महंत बुडाला ।

लागवेगें नूतन लोकांला । शाहाणे करावें ॥ १९ ॥

उपाधीत सांपडों नये । उपाधीस कंटालों नये ।
निसुगण कामा नये । कोणीयेकविषीं ॥ २० ॥
काम नासणार नासतें । आपण वेडें उगें च पाहातें ।
आळसी हृदयसुन्य तें । काये करूं जाणें ॥ २१ ॥
धकाधकीचा मामला । कैसा घडे अशक्ताला ।
नाना बुद्धि शक्ताला । म्हणोनी शिकवाव्या ॥ २२ ॥
व्याप होईल तों राहावें । व्याप राहातां उठोन जावें ।
आनंदरूप फिरावें । कोठें त-ही ॥ २३ ॥
उपाधीपासून सुटला । तो निस्पृहपणें बळावला ।
जिकडे आनुकूल तिकडे चालिला । सावकास ॥ २४ ॥
कीर्ति पाहातां सुख नाहीं । सुख पाहातां कीर्ति नाहीं ।
केल्याविण कांहींच नाहीं । कोठें त-ही ॥ २५ ॥
येरवीं काय राहातें । होणार तितुकें होऊन जातें ।
प्राणी मात्र अशक्त तें । पुढें आहे ॥ २६ ॥
अधींच तकवा सोडिला । मधेंचि धीवसा सांडिला ।

तरी संसार हा सेवटाला । कैसा पावे ॥ २७ ॥

संसार मुलींच नासका । विवेकें करावा नेटका ।

नेटका करितां फिका । होत जातो ॥ २८ ॥

ऐसा याचा जिनसाना । पाहातां कळों येतें मना ।

परंतु धीर सांडावाना । कोणीयेकें ॥ २९ ॥

धीर सांडितां कये होतें । अवघें सोसावें लागतें ।

नाना बुद्धि नाना मते । शाहाणा जाणे ॥ ३० ॥

इति श्रीदासबोधे गुरुशिष्यसंवादे विवेकलक्षणनिरूपणनाम
समाप्त दहावा ॥

दशक एकोणविसावा समाप्त ॥
